

YÜKLEM, YALNIZ ÖZNEYİ Mİ İÇİNDE TAŞIR?

*Kerime ÜSTÜNOVA**

ÖZET

Türkçede, “Sözlüksel özne, yüzey yapıda olsa da olmasa da, yüklemde yer alan kişi ekleri, bize özneyi verir.” söylemi yaygındır. Aldım, gönderdik, vurdun vb. Ancak bu durum, yalnız etken çatılı eylemler için geçerlidir. Edilgen çatıda durum değişir. Geçişsiz-edilgen çatılı eylemler, oluş ifade ettiklerinden yalnız üçüncü teklik kişiyle çekimlenmesin karşın, geçişli-edilgen çatılı eylemler kılış bildirdiklerinden kişi eklerinin tümüyle çekimlenebilirler. Edilgen eylemin geçişli oluşu, çevresinde eksiz belirtme durumuna girmiş ad değerindeki bir birimin bulunmasını zorunlu kılar. İşte, geçişli-edilgen çatılı eylem çekiminde (alındım, gönderildik, vuruldun vb.) yer alan kişi eki, eylemi yapana (özneye) değil, eylemden etkilenen eksiz belirtme durumuna girmiş bu birime (nesneye) gönderme yapar. Bu da, yüklem içinde her zaman öznenin barınmadığına, bazı durumlarda nesnenin de barındığına işaret eder.

Anahtar Sözcükler: Edilgen, geçişli, özne, nesne.

ABSTRACT

In Turkish, it is widely known expression that "no matter if the subject exists in the surface structure of the sentence or not, the personal suffixes in the verb reveal the subject"; such as, "I took", "we sent", "you

* Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi.

hit” etc. This, however, is only the case with the active verbs. In passive verbs, this situation changes. While the intransitive-passive verbs can just be conjugated by the third person singular pronouns since they Express “happening”,

transitive-passive verbs can be conjugated by all personal pronoun suffixes. The transitive aspect of the passive verb necessitates the presence of a unit in the form of defining noun that is without any suffixes. Therefore, the personal pronoun suffix present in the conjunction of transitive passive verbs, such as “I was taken”, “we were sent”, “you were shot” etc. doesn’t refer to subject, but refers to this unit in the form of a noun-suffixed defining word (object). This demonstrates that the verb doesn’t always contain the subject within itself and in some cases there is the object in it.

Key words: passive, transitive, subject, object.

Giriş:

Türkçede, cümlenin kurucu öğelerinden olan yüklem, genellikle sonda bulunur. Yüklem olmanın koşulları; eylemler için eylem çekimine girmek, ad değerinde birimler için ad olup ek-eylem ya da bildirme ekleriyle yüklem çekimine girmek biçiminde verilir. Dolayısıyla bir yüklem, bünyesinde zorunlu üç bilgi barındırır: 1. İş, oluş, kılış ve hareketin kendi 2. İş, oluş, kılış ve hareketin yapılma zamanı, 3. İş, oluş, kılış ve hareketi yapan kişi.

Türkçenin sondan eklemeli yapısı, yüklem çekimine giren dil birimlerinin zaman ve kişi eklerini alış yerini “..... zaman eki + kişi eki” formülüyle belirler. Bu nedenle geleneksel dilbilgisinde, yüklemün özneyi bir ekle içinde taşıdığı, bu ekin göndermesinin de sözlüksel özneyi gösterdiği bilinir. Birinci ve ikinci kişilerde, yüklemde yer alan gramatikal öznenin hangi dil birimlerine gönderme yapacağı tek ve kesin olduğundan sözlüksel özneler, özel bir nedeni yoksa cümleden atılır. Bu da, dilimizde özne atma eğilimi olarak değerlendirilir. Ancak üçüncü kişilerin değişkenliği, sözlüksel öznenin cümlede yer almasını zorunlu kılar.

Yarın Bursa’ya döneceğim

Ben, *yarın Bursa’ya döneceğ-im*

*Sözünüzün altında kalmayacaksınız. **Siz** sözünüzün altında kalmayacak-sınız.*

İlgin’ın arkadaşları yarın Bursa’ya dönecek-ler.

Tolga Bey, sözünün altında kalmayacak-Ø vb.

Yukarıda söylediğimiz, etken çatılı eylemler için kesin ve geçerli olan bu yapısal özellik, acaba edilgen çatılı eylemler için de söz konusu olabilir mi? Bu çalışmada bunu sorgulamak, tartışmaya açmak ve şu noktaları bir kez daha vurgulamak istiyoruz:

1. Edilgen eylemler, geçişsiz eylemler midir?
2. Edilgen eylemlerin kurduğu cümlelerde özne yok mudur? Edilgen eylemlerin kurduğu cümlelerdeki sözde özne/gramerce özne terimleriyle karşılanan birimlerin durumu nedir?
3. Edilgen eylemlerin çekimli biçimlerinde her kipin yalnız üçüncü teklik kişisi mi kullanılır? Çekimlenmiş edilgen eylemde yer alan kişi ekleri hangi ögeye gönderme yapar?

Çatıyı özneyle yüklem arasındaki ilişki belirler. Edilgenlik de, özne ile yüklem arasında gerçekleşen ilişki türünün cümleye yansımasıdır. Bunu Ömer Demircan, “*Öznesi etkilenen işlevli bir yüklem edilgen sayılıyor*” (Demircan 2003: 13) biçiminde açıklarken, Muharrem Ergin, “*Meçhul fiiller fail istemeyen, çekim sırasında faili olmayan, gösterdiği hareketin kimin tarafından yapıldığı belli olmayan fiillerdir.*” (Ergin 1998: 204) biçiminde tanımlar.

Türkçede edilgenlik, eylem kök ve gövdelerine genellikle {-l}/{-n} eklerinden birinin getirilmesiyle sağlanır. Oluş bildiren eylemlerin edilgen biçimleri yoktur. *piş-, yağ-, es- vb.* Bunlar önce *pişir-, yağdır-, estir- vb.* kılış eylemleri haline getirilir, sonra *pişiril-, yağdırıl-, estiril- vb* edilgen biçimleri yapılır. Birden fazla eyleyenin katılabildiği veya en az bir eyleyenin cümle dışına atılabildiği kılış bildiren eylemlerin edilgen, belirsiz biçimlerinden söz edilebilir. *Yazıl-, vurul-, boyan- vb.* Edilgenlik ekinin temel işlevi, özneyi bilinmez, kestirilemez kılmak, bu eylemin kurduğu cümlelerde öznenin yüzey yapıya çıkmasına engel olmaktır. Bir başka deyişle özneyi cümle dışında bırakmaktır. “*Derse yazıldım.*”, “*Çocuk vuruldu.*”, “*Bina boyandı.*” örneklerinde yüklemde yer alan edilgenlik eki, bu işlevdedir. Ömer Demircan, “*Tekdüzeliliğin giderilmesi için, bilinen ya da bağlamdan anlaşılan içeriğin taşıyıcıları metin dışı kalmalı*” (Demircan 2003: 155) diyerek edilgen eylem kullanmanın gerekçelerini a. eski / yeni ayrımı b. genelleme, c. gizleme, ç. suçlamaktan çekinme, d. adlaştırmalar diye sıralar.

Tartışma:

1. Edilgen eylemler, geçişsiz eylemler midir?

Kimi araştırmacılar, edilgenlik ekini geçişsizlik eki saydıklarından, edilgen eylemleri geçişsiz eylemler olarak değerlendirmektedirler. Muharrem Ergin, “*Pasiflik ve meçhul eki ile yapılan bütün fiiller olma ifade eder, yani geçişsizdirler. Bu yüzden pasiflik ve meçhullük ekine geçişsizlik eki de*

denir.” (Ergin 1998: 206) ve Zeynep Korkmaz, “Edilgen çatı ekleri, geçişli fiilleri geçişsiz fiile çevirir.” (Korkmaz 2003: 547) biçimindeki açıklamalarıyla Muhsine Börekçi, “Geçişli bir fiili geçişsiz, geçişsiz bir fiili de geçişli yapan ek yoktur aslında. Çatı ekleri eyleyenlerin eylemle ilişkisini düzenler.” (Börekçi 2004: 490) ve Ömer Demircan, “Türkçede geçişlilik ‘nesnesi’ olan ya da iki değerlikli eylemlere ya da eylem girdilerine göre belirlenebilir..... geçişli eylemler gizil -l/n/ş eki alınca geçişsiz olarak nitelenemez.” (Demircan 2003: 138-139) biçimindeki açıklamalarıyla birbirine karşıt iki görüşü sergilemektedirler. Bilal Yücel de, “Çatıyı öznenin fiille ilişkisi şeklinde alıp geçişlilik ve geçişsizlik kavramlarını çatı saymamak, bunları fiilin bir niteliği olarak değerlendirmek yerinde olacaktır” (Yücel 1999: 167) diyerek geçişlilik/geçişsizliğin çatı özelliği olmadığına dikkat çekmektedir.

Yüklem nesneyle olan bağlantısı, geçişlilik ve geçişsizliği; edilgenlik de, özneye yüklem ilişkisini belirleyen bir durumdur. Her ikisi, farklı kategorileri oluşturmakla birlikte bu kavramların birbirleriyle iç içe olduklarını göz ardı etmemek gerekir. Çünkü geçişsizlikten geçişliliğe geçiş, çatı ekleri aracılığıyla olmaktadır. Ancak edilgenlik eki, geçişsizlik eki değildir. Öyle olsaydı; geçişsiz eylemlere getirilmemesi gerekir. Oysa bu ek, geçişli, geçişsiz tüm eylemlere gelebilmektedir. Bize göre, edilgen eylem, geçişsiz olmak zorunda değildir. Bir başka deyişle edilgenlik eki, geçişliliği ortadan kaldıracak bir niteliğe sahip değildir. Dolayısıyla geçişli bir eylem, edilgenlik eki alıyorsa, geçişliliği devam eder.

Geçişli-edilgen eylemlerin kurduğu cümlelerde yüzey yapıda yer alan birim, nesneden başka bir şey değildir. Nesne, Türkçede öznenin sonra en çok kullanılan temel öğelerden biridir. Nesne olmanın koşulu, dilbilgisi kitaplarında öznenin yaptığı işten doğrudan etkilenmek, yani ad olup ekli ya da eksiz belirtme durumuna girmek şeklinde biçimsel göstergelere bağlanarak verilir. Ancak bu etkilenme işi değişik biçimlerde gerçekleşebilir. Nesne, doğrudan etkilenen birim olduğu gibi amaçlanan birim de olabilir. +A ekli, +Dan ekli nesnelerin varlığı çeşitli çalışmalarda tartışılmakla birlikte burada yalnız belirtme durumuna girmiş adları değerlendirmeye aldığımızı belirtmeliyiz. Dolayısıyla, “Geçişlilik, eylemden etkilenen bir katılanın bulunması mı, yoksa eylemden etkilenen belirtme durumuna girmiş bir katılanın bulunması mıdır?”, ya da “‘Edilgen’ terimi doğru bir terim midir?” tartışmalarının dışında kalmak istiyoruz. Bizim amacımız; yüklemde bir ekle temsil edilen birimin her zaman özne olup olmadığını sorgulamaktır.¹

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdoğan Boz, “Türkiye Türkçesinde +Dan Ekli Nesne Ögesi Üzerine”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, s. 501-511, Muhsine Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı” V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, s. 488-499, Hatire Aliyeva, “Türkiye Türkçesinde İsmi Halleri ve Nesnenin İfade Vasıtaları” V. Uluslararası Türk Dili

Çocuk kurtarıldı, ağaçlar kesildi, çamaşırlar asıldı örneklerindeki eylemler hem, öznenin kestirilmez olması, yüzey yapıya taşınamaması nedeniyle edilgen, hem de eylemden etkilenen birimlerin varlığı nedeniyle geçişlidir.

2. Edilgen eylemlerin kurduğu cümlelerde özne yok mudur? Edilgen eylemlerin kurduğu cümlelerdeki sözde özne/gramerce özne terimleriyle karşılanan birimlerin durumu nedir?

Verici, iletişim anında bildiri için önemli olmayan bazı birimleri cümle/metin dışında bırakır; vurgulamak istediği birimi öne çıkarır. Bu amaca hizmet eden yöntemlerden biri de, edilgen çatı kullanmaktır. Edilgen çatıda özne, cümle dışında bırakılır. Böylece bildiri, eyleyenin kestirilemeyle yüzey yapıda yoksullaşır. Bu, bildiride öznenin anlamsal değeri olmadığı, yeri olmadığı anlamına gelir. Ancak öznenin yokluğunu göstermez. Sadece öznenin egemenliğine son verilmiş, bazen de egemenlik el değiştirilmiş olur. Dolayısıyla edilgen eylem, öznesi olmayan eylem değildir.

Zeynep Korkmaz, “*Fiil etken çatıdaki özne ve nesneyi almaz. Bu nedenle edilgen çatı öznesi belli olmayan, fiilin gösterdiği işin kimin tarafından yapıldığı bilinmeyen veya söylenmemiş olan çatıdır. Yalnız şu var ki, etken fiilin nesnesi edilgen çatıda bir özne görüntüsüne girmiştir.*” (Korkmaz 2003: 547) diyerek edilgen çatıdaki nesneyi, özne kabul ederken Muhsine Börekçi, “*Geçişli bir fiili geçişsiz yaptığı söylenen –(I)l eki, kılışın nesnesinin dilbilgisel özne konumuna geçtiğini gösterir, nesneyi ortadan kaldırmaz. Aynı ek geçişsiz bir file geldiğinde özne açısından belirsizliğin oluşmasının nedeni budur..*” (Börekçi 2004: 490) diyerek geçişli-edilgen çatıda nesnenin varlığını benimser.

Özellikle cümledeki dilbilgisel egemenliğin yer değiştirdiği geçişli-edilgen eylemlerde öznenin cümle dışında bırakılıp, nesnenin öne çıkarılması, bir başka deyişle nesne konumundaki birimin, özne konumuna yükseltilmesi olarak değerlendirilir.²

Derste konuyu tartıştık.

Derste konu tartışıldı.

Etken çatılı eylemin cümlesinde egemen olan özne (**biz**), edilgen çatılı eylemin cümlesinden atılmış, nesne ön plana alınarak eylemi

Kurultayı Bildirileri I, s. 157-163, Leyla Karahan, “Belirtisiz Nesnenin Söz Dizimindeki Yeri Üzerine”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, s. 1615-1623; Ömer Demircan, Türk Dilinde Çatı

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatma Erkman Akerson-Şeyda Ozil, Türkçede Niteleme, s. 202-207/ Nadir Engin Uzun, Anaçizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe, s.290, 298-299.

yapanların bu bildiride anlamsal değer taşımadığı vurgulanmıştır. Fakat bu, tartışmayı gerçekleştirenlerin yokluğuna işaret etmez.

Muhsine Börekçi, “*Edilgen çatılarda ikincil eyleyen durumundaki nesne dil bilgisel özne durumunda olup yapan / eden özne ya örtülü özne olarak sözcüye dahil edilmiş ya da sözcenin dışına atılmıştır. Gerçek özne yoktur. Nesne, sözde özne olarak kullanılır.*” (Börekçi 2004: 496) sözleriyle geleneksel dilbilgisinin konuya yaklaşımını, pek çok araştırmacı gibi edilgen-geçişli eylemlerdeki nesnenin “sözde özne” terimiyle karşılandığını belirtmektedir. Üzerinde tartışılan bu terimin yerinde, uygun, doğru bir kullanım olmadığını düşünmekteyiz. Çünkü özne, yalın durumda ad; nesne, tartışılmakla birlikte belirtme durumunda ad olmak zorundadır. Eksiz belirtme durumuna girmiş bir ada, sözde de olsa “**özne**” demenin, eksiz belirtme durumuna girmiş bir dil birimini yalın durumda saymanın doğru olmadığını, çelişkili olduğunu düşünmekteyiz. Dolayısıyla edilgen-geçişli eylemlerde öznenin bilinmezlik, kestirilemezlik özelliği taşıdığını, bu yüzden eylemdeki kişi ekinin bize nesneyi verdiğini benimsiyoruz.

3. Edilgen eylemlerin çekimli biçimlerinde her kipin yalnız üçüncü teklik kişisi mi kullanılır? Çekimlenmiş edilgen eylemde yer alan kişi ekleri hangi ögeye gönderme yapar?

Araştırmacılar çatı konusunu incelerken eylemleri genellikle üçüncü kişi çekimiyle ele alırlar. Muharrem Ergin, meçhul yani geçişsiz-edilgen eylemlerin yüklemelerinde yalnız üçüncü kişi ekinin bulunduğunu belirtmesine karşın, pasif yani geçişli-edilgen eylemlerin çekimindeki kişi eklerinden söz etmez. (bkz. Ergin 1998: 205) Geçişsiz eylemler, edilgen çatıya geçtiklerinde özne yitimi yaşarlar. Çevrelerinde özneye dönüşebilecek nesne yoktur. Ama bu eylemlerin gerçekleştirilmesini sağlayan, yüzey yapıya taşınmamış, kestirilemeyen bir özneleri olduğunu unutmamak gerekir. “*Savaştan korkulur.*”, “*İzmir’e gidildi.*”, “*Düşene gülünür.*” vb. Dolayısıyla geçişsiz-edilgen eylem çekimlerin yalnız üçüncü teklik kişi ekleri yer alır. Oysa geçişli-edilgen eylemlerin çekimlerinde bütün kişi eklerini görmemiz mümkündür:

Ön sıraya alındım

Arka sıraya atıldın

Sözlerim yanlış değerlendirildi-Ø

Listeye eklendik

Bizim sınıfa verildiniz

Ayrı birliklere gönderildiler vb.

“*Ön sıraya alındım.*” > “**Ben-Ø ön sıraya alındım**” cümlesinde *ön sıraya alma* işini yapan ya da yapanlar, eylemdeki edilgenlik eki {-l} nedeniyle yüzey yapıya taşınmamaktadır. Ancak bir eylemin gerçekleşmesi için

eylemi yapanın (özne), olmazsa olmaz türünden koşul olduğunu bildiğimiz için öznenin varlığını kestirebiliyoruz. Sadece kimin yaptığını söyleyemiyoruz. *Sıraya alma* işinden etkilenen ise, “**ben**”, zamiri ile ifade edilen konuşan kişidir. Derin yapıda bırakılan “**ben**”, eksiz belirtme durumuna girmiş ve belirtisiz nesne görevini üstlenmiştir.

“*Dün, ben listeden çıkarıldım.*”, “*Beş yaşındayken, sen okula yazdırılmışsın.*”, “*Geçen ay, biz görevden alındık.*” örneklerindeki yüklemelerin (*çıkarıldım, yazdırılmışsın, alındık*) ortak özelliklerinden biri; edilgen ve geçişli olmaktır. Diğer ortak nokta ise, yüklemdeki kişi ekinin göndermesi olan *ben, sen, biz* zamirlerinin cümlede yüzey yapıda yer almalarıdır. Cümleler; tümleç + nesne + tümleç + yüklem biçiminde kurgulanmaktadır.

tümleç	nesne	tümleç	yüklem
<i>dün</i>	<i>ben</i>	<i>listeden</i>	<i>çıkarıldım</i>
<i>beş yaşındayken</i>	<i>sen</i>	<i>okula</i>	<i>yazdırılmışsın</i>
<i>geçen ay</i>	<i>biz</i>	<i>görevden</i>	<i>alındık</i>

Örneklerdeki yüklemlerde bulunan kişi eklerinin göndermesi olan *ben, sen, biz* zamirleri yüzey yapıdadır ve nesne göreviyle yükleme hizmet etmektedir.

Geçişli-edilgen eylemler, eksiz belirtme durumuna girmiş adlarla birlikte olmak istediğinden, buradaki nesnelere (*ben-Ø, sen-Ø, biz-Ø*) belirtisiz nesne konumundadır. Belirtme durumuna girmiş, ama edilgenlik ekinin müdahalesiyle belirtme durum ekini almamıştır. Zamirlerin yüzey yapıda olmaları, sonucu değiştirmeyecektir. Cümleler, *Dün, listeden çıkarıldım.*, “*Beş yaşındayken, okula yazdırılmışsın.*”, “*Geçen ay, görevden alındık.*” biçiminde de olsa (*ben-Ø, sen-Ø, biz-Ø*) derin yapıda yer alacaktır. Bu durumda, yüklemde yer alan kişi ekleri bize özneyi değil; nesneyi vermektedir. Öyleyse, geçişli-edilgen eylemlerin bünyelerinde barındırdıkları kişi eki, özneyi değil; nesneyi karşılamaktadır. Bu da, *yüklem içinde özneyi barındırır* söyleminin yalnız etken çatılı yüklem için geçerli olduğunu, dolayısıyla değişmesi gerektiğini gösterir.

Sonuç:

Türkçede, “*Sözlüksel özne yüzey yapıda olsa da olmasa da, yüklemde yer alan kişi ekleri, sözlüksel özneye gönderme yapar.*” ya da “*gramatikal özne, yüklem içinde bir ekle temsil edilir.*” kuralları, yalnız etken çatılı eylemler için bağlayıcıdır.

Yarın Ankara'ya siz mi gideceksiniz?

Ben, *Kardeşimi İstanbul'a göndereceğim.*

Biz, *dosyaları üçüncü kata çıkardık.*” vb.

Etken çatı, edilgen çatıya dönüşürken özne, yüzey yapıdan atılır ve edilgenlik eki, öznenin kestirilmesine, bilinmesine izin vermez. Edilgen eylemin geçişli oluşu, çevresinde eksiz belirtme durumuna girmiş ad değerindeki bir birimin bulunmasını zorunlu kılar. İşte, etken çatıdan edilgen çatıya geçişte, nesne adı verilen bu öge öne çıkar. Üstünlüğün nesneye geçişi, cümlede temel öge konumundaki öznenin adının nesne için kullanılmasına yol açar.

Kardeşim-Ø İstanbul'a gönderilecek. Dosyalar-Ø üçüncü kata çıkarıldı.” vb.

Sözde özne, gramerce özne terimleri bu anlayıştan doğmuştur. Ancak özne ile nesnenin nitelikleri farklı olduğundan –biri yalın durum, diğer eksiz belirtme durumu- bu isabetli bir kullanım sayılmamalıdır. Yukarıdaki örneklerde *kardeşim-Ø* ve *dosyalar-Ø*, eylemi yapan değil, eylemden etkilenendir; özne değil, nesnedir.

Oluş ifade eden geçişsiz-edilgen çatılı eylemler, yalnız üçüncü teklik kişiyle çekimlenmesine karşın, geçişli-edilgen çatılı eylemler kılış bildirdiklerinden kişi eklerinin tümüyle çekimlenebilirler. Geçişli-edilgen çatılı eylem çekiminde yer alan kişi eki de, özneye değil; eylemden etkilenen eksiz belirtme durumuna girmiş nesneye gönderme yapar.

*Listeye yazıldın. **Sen** listeye yazıldın.*

*İçeri alındım. **Ben** içeri alındım.*

*Kışlaya gönderildik. **Biz** kışlaya gönderildik. vb.*

Bu durum, yüklem içinde her zaman öznenin barınmadığını, geçişli-edilgen eylem çekimlerinde nesnenin yüklem içinde barındığını gösterir. “*Özne, yüklem içinde bir ekle temsil edilir.*” söylemi, yalnız etken çatılı eylemleri bağladığından, bunu genişletip “*Etken çatılı çekimli eylemler özneyi bünyelerinde barındırırken, geçişli-edilgen çatılı çekimli eylemler de, nesneyi bağrında taşır.*” kuralını benimsememiz gerekir.

KAYNAKÇA

- Akerson, Fatma-Ozil, Şeyda (1998); *Türkçede Niteleme İşlevli Yan Tümceler*, İstanbul: Simurg Yayınları.
- Aliyeva, Hatire (2004); “*Türkiye Türkçesinde İsmi Halleri ve Nesnenin İfade Vasıtaları*” V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, Ankara: TDK Yayınları: 855/I, s. 157-163.
- Boz, Erdoğan (2004); “*Türkiye Türkçesinde +Dan Ekli Nesne Ögesi Üzerine*”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, Ankara: TDK Yayınları: 855/I, s. 501-511.
- Börekeçi, Muhsine (2004); “*Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı*”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, Ankara: TDK Yayınları: 855/I, s. 487-499.
- Buran, Ahmet (1999); “*Türkçede İsim Çekimi Ekleri*”, Türk Gramerinin Sorunları II, Ankara: TDK Yayınları 718, s. 263-277.
- Demiralp, Mine Nakipoğlu (2002); *Türkçe’de Ayrık-Geçişsiz Eylemlerin Olay Yapısal İncelemesi*, Dilbilim Araştırmaları 2002, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, s. 1-16
- Demircan, Ömer (2003); *Türk Dilinde Çatı*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Gülsevin, Gürer (1999); “*Çatı Ekleri Üzerine Kullanılabilen Ekler*”, Türk Gramerinin Sorunları II, Ankara: TDK Yayınları 718, s. 203-223.
- Kahraman, Tahir (1996); *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Ankara: TDK Yayınları.
- Kahraman, Tahir (1999); “*Çağdaş Türkiye Türkçesinde Ad Çekimi Eklerinin Kullanım Özellikleri ve İşlevleri*”, Türk Gramerinin Sorunları II, Ankara: TDK Yayınları 718, s. 278-297.
- Karahan, Leyla (2004); “*Belirtisiz Nesnenin Söz Dizimindeki Yeri Üzerine*”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, Ankara: TDK Yayınları: 855/I, s. 1615-1623.
- Karahan, Leyla (1997); “*Fiil-Tamlayıcı İlişkisi Üzerine*”, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Ankara: TDK Yayınları, S. 549, s. 209-213.
- Korkmaz, Zeynep (2003); “*Türkiye Türkçesinde Fiil Çatısı Üzerine Görüşler*”, Türk Dili Araştırmalar Yıllığı-Belleten 2001/I-II, Ankara: TDK Yayınları, s. 193-198.
- Korkmaz, Zeynep (2003); *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: TDK Yayınları: 827.
- Özmen, Mehmet (2004); “*Özne Üzerine Düşünceler*”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II, Ankara: TDK Yayınları: 855/II, s. 2331-2340.

- Özsoy, Sumru (1990); “*Edilgen Yapı*”, IV. Dilbilimi Sempozyumu Bildirileri (17-18 Mayıs 1990) Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, s. 47-58.
- Sev, Gülsev (2001); *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Bunların Hâl Ekli (veya eksiz) Tamlayıcılarla Kullanılışı*, Ankara: TDK Yayınları
- Sev, Gülsev (2004); “*Çıkma Durumu Ekinin Nesne Görevinde Kullanımı*”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II, Ankara: TDK Yayınları: 855/II, s. 2655-2666.
- Uzun, Nadir Engin (2000); *Anaçizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Üstünova, Kerime (2000); “*Türkçenin Asıl Unsurları Özne ile Yükleme*”, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Ankara: TDK Yayınları, C. 2000/1, S. 582, s. 489-497.
- Yavuzaslan, Paşa (2004); “*Türkçe ve Tatarcada Cümle Semantiği Açısından Öznesiz Edilgen Yapılar*”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II, Ankara: TDK Yayınları: 855/II, s. 3163-3174.
- Yılmaz, Engin (2003); “*Türkiye Türkçesinde İkili Çatı Sorunu ve Bunun Öğretimi ile İlgili Meseleler*”, Türk Dili Araştırmalar Yıllığı-Belleten 2001/I-II, Ankara: TDK Yayınları, s. 251-289.
- Yücel, Bilal (1999); “*Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları*”, Türk Gramerinin Sorunları II, Ankara: TDK Yayınları 718, s. 156-201.